

Abonamentul:

Pentru monarhie:
Pe an 12 cor., ¹/₂ an
6 cor., ¹/₄ an 3 cor.

Pentru străinătate:
Pe 1 an 18 fr., ¹/₂ an
9 fr., ¹/₄ an
4 fr. 50 cm.

Foia apare în fie care
Sâmbătă.

Unirea

Insertiuni:

Un șir garmond:
odată 14 fil., a doua
oară 12 fil., a treia
oară 10 fil.

Tot ce privește foaia
să se adreseze la: Re-
dacțiunea și admini-
strațiunea „Unirei”
în
Blaj.

Foaie bisericească-politică.

Anul XVI

Blaj, 22 Decemvrie 1906.

Numărul 52.

Invitare de abonament.

Cu 1. Ianuarie st. n. 1907 des-
chidem abonament nou la „Unirea”,
cu prețurile de până acum, și anume:
pe anul întreg 12 cor.
„ o jumătate de an 6 ”
„ un pătrar de an 3 ”

Rugăm pe Onor. Abonenti să
binevoiască a-și renouă abonamentele
de timpuriu, iar restanțierii a și-le
achită pe cele vechi. Spre scopul
acesta alăturăm la Numărul de față
câte o asigurațiune postală.

ADMINISTRAȚIUNEA.

Muncă.

Popor tinăr răsărit la cultură
este poporul nostru român. Sutele
de ani ale trecutului cu care ne
putem lăuda puțin rost au avut;
poporul nostru pe atunci a fost în
fașă sau în anii prunciei, inconștiu
de sine. El a vegetat. La urma ur-
melor trebuie să fim mulțamiți și
cu atât. Poporul român a existat
și din trunchiul acesta sănătos a
răsărit neamul de azi, neam tinăr
și de viitor.

Ne vom mira prea mult, văzând
cum el încă nici până acum nu și-a

aflat o direcțiune ca să putem zice,
cea mai bună, pe care urmând să-și
poată ajunge ținta. Prea mult a fost
condus de alții spre direcții greșite,
prea multă târâță a avut și mai are
să aleagă din lamura făinei sale. În
sfârșit aceasta e calea bătută de
toate neamurile, cari din propriile
sale puteri și din nimic s'au ridicat
la treapta cea mai înaltă. Procesul
acesta decurge încet, selecționarea
se face anevoie, dar se face zice-să.
Și cu convingerea aceasta, că adevă-
ră progresăm, cei mai mulți dintre noi
sunt mulțamiți căci zic ei: mergem
înainte. Nu există salturi în natură.

Ochiul ager însă nu va putea
afla mulțămire în mersul lucrurilor
actuale. Ochiul ager va afla că e
prea din cale afară problematică
progresul neamului românesc în zi-
lele noastre. Monotonia și lipsa de
ideale mari prea ne-a copleșit, și
vre-o ispravă de dai-Doamne nu prea
vedem pe nicăiri. Dacă vre-un stră-
nepot de-ai nostri peste o sută de
ani va răscolii istoria neamului ace-
stuia, se va întrebă cu mirare că
unde-s faptele mari ce s'au săvârșit
în vremea de acum, în veacul acesta
al luminei, în mijlocul poporului ro-
mân? Ele lipsesc.

Scopul meu nu este ca să mă
extind prea pe departe. Voiu rămâne
aici la noi, în mijlocul acestui ele-

ment încă bun și răbduriu, poporul
nostru, care în fața concurenței mari
ce-i fac neamurile conlocuitoare, e
silit să fie în totdeauna ultimul din-
tre toți. Și va fi până atunci ultimul,
până când cei chemați să poarte
făclia înaintea lui, nu vor purta-o
cu alte maniere, cu alte puteri, cu
alte nădejdi. Nu sunt dintre aceia
cărora toate lucrurile li-se par rele,
greșite; dar nici dintre aceia, cari
se înșală pe sine însuși de cuvinte
bombastice ale câte unui raportor,
care vorbind de un bagatel, face în
ziare tărăboiu colosal, iar fondul
este zero.

Și anume cu cât este azi mai
fericit acest popor român — din
patria noastră — peste capul căruia
planează mai bine ca o sută de bănci
române, care are o Asociațiune
pentru literatura și cultura sa, care
are un fond de teatru, care are o
pătură inteligentă destul de mări-
șoară și un muzeu etnografic chiar?
Ce progres a făcut acest popor față
de trecut și ce nădejdi are el pentru
ziua de mâne?

Căci noi și cu noi știe toată
lumea că puterea neamului nostru
nu stă aiurea, decât în talpa țării,
în țărâtimea noastră. Dacă aceasta
va fi slabă — și cine va cuteza să
apună contrarul? — atunci tot rostul
nostru este slab. Și slab este. Po-

FEUILLETON.

Chestii contimporane.

II.

Viața secsuală.

Acum câți-va ani o coconiță din Ger-
mania sub numele „Vera” a edat o carte
scrisă de „Una pentru multe” (*Eine für
Viele. Aus dem Tagebuche eines Mädchens,
von Vera. XIII. Aufl. Leipzig 1902*). Glasul
ei curat, argințiu, a sunat ca clopotul unei
capele. În mijlocul unui cintirim, plin de
morți și putrezime. Și ca într'un mușuroi
de furnici, când atinge cu ceva, se face in-
cercătură mare: așa o mișcare, adevărată
revoluție, a produs cartea coconiței germane
în lumea de astăzi, care încă nu e atât de
tâmpită, încât să nu poată reflecta câte odată
și la adevăruri mai înalte. Mai ales, când
e vorba de lucruri, cari interesează pe tot
natul, de morală, care e lucru de căpătenie
în aceasta viață pământeană. E vorbă de
viață secsuală.

Și până aci, și de atunci mulți s'au
ocupat și se ocupă de chestia aceasta. Me-
dici, grijitorii trupului și preoți grijitorii
sufletului, filosofi cu teorii și oamenii suferin-
țelor lumesti, toți, mânați de un dor,
de o frică, de o durere, caută și întreabă:
Ce-i adevărul? Și când unul vine și arată
adevărul, confuzia e mare; dar omenimea
de azi, blazată, tâmpită la cunoștință, cu-
prinsă de friguri, nu-și mai poate veni în
fire: și lumea suferă mai departe. În anul
acesta, la congresul catolic din Budapesta,
renumitul episcop Prohászka, a ținut un
discurs fulminat despre cea mai arzătoare
problemă a lumii de azi: *morală domnească
și femeiască*. Aceasta morală e urmarea
părerilor despre chestia secsuală.

De soluțiunea chestiei acesteia avem
să ne ocupăm și noi pe scurt.

Ce privește chestia principiară lucru
e simplu. Viața omului atât trupească, cât
și sufletească se privește în două ordini: *în
ordinea fizică și în ordinea morală*. Ce e
în ordinea fizică, totul e permis, totul e bun,
e natural; acolo nu există nici păcat, nici
virtute. Ci ce este păcat, ceea e în ordinea
morală. Dar calificațiunea morală a acestei
vieți o dă relațiunea cea, în care este om

cu om; dacă aceea relațiune între două per-
soane e morală, lucru e permis, din contră
însă nu. Deci viață secsuală e permisă
numai între aceia, între cari există relațiunea
morală a căsătoriei, nepermisă între alții.

De aci urmează pentru praxă, ce poate
fi ceva la loc în ordinea fizică, ce nu e
permis în ordinea morală. Și dacă aceste
două ordini ar avea să vină în conflict, mai
bine să sufere cea fizică, decât cea morală!
Lucrul va fi clar din aplicațiunea concretă, ce
urmează. Între etatea pubertății, când apare
deja în om instinctul secsual, și între căsă-
torie, care de regulă e mai târziu, — există
un anumit spațiu, în care viața secsuală are
loc în ordinea fizică, dar nu în cea morală.
Ce să fie acum? „*Legea de fer a necesității
morale*” (Iorga în „*Sămănătorul*” 1906, p.
402), poruncește răbdare, continentă în viață
secsuală; aceasta ni-o spune mintea sănă-
toasă, asta ni-o prescrie Dumnezeu în po-
runca 6. și 9, amenințându-ne cu moarte,
moarte sufletească, și noi trebuie să facem așa.

Ce face înse lumea de astăzi? unde e
lumea modernă dela adevărurile principiare
acestea? Cu adevărat „în lume scârbă veți
află”.

Morală lumii de astăzi e cu totul alta.

porul necum să meargă înainte, a dat îndărăpt. Să nu ne amăgim! Poporul nostru este mai rău situat azi ca ori când. Moșioarele lui sunt încărcate de datorii pe cari nu le mai poate suportă. Pășunile i-s-au restrins prin comasări, segregări, plantări de păduri. Pădurile însăși rarite și puse sub supraveghiere aspră. Mizerii? Dar despre așa ceva nici vorbi nu putem. Noi nu avem încă clasă de meserieși, clasă mijlocie. Cei câțiva de ici și colo față de mulțimea cea mare a plugărimii sunt egal cu nimic. Emigrările la America, în România, sunt mai mari ca nici odată până acum. Și cine nu știe cu câtă greutate nu să desparte românașul nostru de vatra lui, de satul și hotarul lui? Și dacă totuși o face, aceasta este un semn, că neajunsurile lui sunt mărginașe cu extremul lipsei!

Nicăiri nu vedem vre-o pornire care să ne insufle curajul. Băncile răsar ca ciupercile, dar asta nu ne mângâie nici decum. Asociațiunea dibuește prin întunec și face experiențe atunci când ar trebui să arete fapte. Clasa așa numită inteligentă își caută de trebușoarele zilnice, iar poporul? Poporul e fatalist! Așteaptă ani mai buni, cari însă nu vin nici de-cum. Și pare că-i făcătura. Cei câțiva oameni de inimă, cari vor să ajute acestui popor, pornesc în totdeauna pe căi cari nu duc la rezultat. Cetim că se înființează fel de fel de reuniuni, cari însă toate sunt și ele un bir nou pe poporul nostru, dar nu vre-un izvor de câștig nou.

În schimb nu auzim de nicăiri că s'ar fi pornit vre-o lucrare care să facă pe popor a ședeă acasă, ca câștigul ce l'ar putea avea din grădinile lui de pomi, din lucrătoria sa de mătășerie, etc. An de an se dau chiar sute de mii de coroane, stipendii unor tineri, cari la timpul său vor fi și ei niște consumatori în mijlocul neamului nostru, dar nimic altceva! Nu auzim însă de nici un fel de ajutor pentru talpa țării, pentru țărănul dela care totul se așteaptă și în schimb nimic nu primește. Și asta-i răul relelor. Va fi de lipsă să ne oprim odată și să zicem, să ne întrebăm: Bine-i așa sau nu!

De sigur că nu-i nici un bine. Și dacă bine nu-i, va trebui să-l căutăm. Sinul acestui neam român din patria noastră este încă destul de roditor ca să ne dea nu unul, nici zece, ci o sută, o mie de ante luptători ai înălțării poporului nostru prin fapte și nu prin fraze. Noi avem lipsă de brațe de muncă statornică, migăloasă dar care să dea rezultat practic: *pâne și sare Românilui*.

Toată direcția dată numai spre scopul ridicării la stare mai bună a poporului nostru va fi binevenită de toți cei ce pricep rostul unui neam în lumea aceasta. Înzădar vor fi tot atâtea reuniuni de cetire, de cântări, de teatru, petreceri și altele, înzădar vor fi rapoartele chilometrice despre petreceri până în zori — frază prea de tot plăcută unora — pe câtă vreme punga Românilui e pururea goală și el la vatra lui nu mai are dragoste să stea în scumpa sa moșie, ci o părăsește din cauza sărăciei.

Firește că o întoarcere spre bine să va putea face singur numai prin muncă grea, și bine chibzuită. Muncă de îndreptare a miilor de rele și neajunsuri dintre noi. Cine o va îndeplini? Avem nădejde că și de aceia... sunt

Băseanul.

În ajunul penziunii familiilor preoțești din dieceza Orăzii.

După postul lung al vadavelor și orfanilor de preoți iată din nou competent ni-să vestește că ajunul Nașterii Domnului ni-va răsări și nouă lumina cunoștinții.

„Lăsurile, cu cari zilnic au a se luptă văduvele și orfanii de preoți diecezani, pe cum și cunoștințele nemijlocite ale Ordinariatului episcopesc în aceasta privință Ne-au îndemnat să punem la ordinea zilei grava Cestiuă” (Circulariul XI).

Aceste cuvinte cu adevărat părintești au însoțit Proiectul nou de statute ale fondului viduo-orfani, adresat Clerului diecezan spre dezbateri. Și Clerul s'a silit a veni într'ajutor pornirii părintești. Am citit multe protocoale. Am citit și propunerile singuraticelor tipărite. Una din aceste a învinuit pe Băjeni, că au făcut prea unilateral oferta din urma.

Ei bine; iată aci lumina în calea noastră în ora a 12 pe când poftiți suntem în Consistor pleuar să închegam statutele și după cuvinte frumoasă fapte să urmeze. Nu ofertele ocazionale însă, ci Statutele Blajenilor din 1899 și ale altor dieceze din patrie trebuiesc alăturate cântate și vom scoate multe sfaturi potrivite și la atâtea sete, mai multe isvoară, decât celea arătate la noi.

Ea zice: viața secșuală unde e cu puțință (în sens fizic) acolo e permisă, ce-i natural, nu-i păcat, ce-i plăcere, nu poate fi rău, și multe altele! Confundă ordinea fizică cu cea morală, și ce află permis în cea dintâi, o permite și în a doua. Cu astfel de principii am ajuns acolo, unde stă societatea omenească, cultă astăzi!

Lumea de azi are o morală cu două fețe: morală pentru domni și morală pentru dame. Aceasta e bestia culturală, care umblă în Klakk și în Frack. Milton pune la poarta iadului două lucruri: păcatul și moartea; acum ar putea pune alcoolul și prostituția (Prohászka). Aceasta din urmă e rodul unei lumi corupte, corupte în fapte și în principii. Împotriva acestei morale a reclamat Vera. „Voi pretindeți, că fata, înainte de căsătorie, să fie curată, neprihănită; dreptatea aduce cu sine, că și tinerul să fie așa. Pentru-ce să nu conteze și fata la o inimă nepătată, la puteri conservate, la iubire curată, sfântă, care nu a fost împărțită cu persoane de pe stradă?” Așa zice ea și drept are.

Dar vine omul animalic și-i răspunde: „cum? mirele să fie tocmai așa de curat, ca mireasa? Asta e contranatural...” (etc. P. Lindau în Berliner Tageblatt, nr. 637), și vin oamenii și scriu cărți întregi, în care discută, că viața secșuală a bărbatului nu e numai dreptul libertății morale, ci e chiar necesitate vitală (R. Hirschberg: *Das Recht zu töndigen*; Otto Spielberg: *Das Recht der freien Mannesart*). De fapt așa să nasc și între cei cu mai bun simț, că viața secșuală, peste ordinea morală, ar fi ceva natural, ar fi necesitate vitală.

Aceasta considerație teoretică pe mulți i-a înșelat, cu atât mai însemnată este deci

combaterea ei! — „Privim de urmarea tristă a unei dogme vechi, falze: faptul, că încă și astăzi, foarte mulți medici, din diferite cauze, trimet pe tinerii, cari să plâng de una sau de alta, la prostituție. Asta e o medicină, care e mai ticăloasă și mai primejdioasă, ca morbul, care are să fie curat” (Dr. Forel: *Die Secșuale Frage la Győrfa*: *Tanulmányok a nemi életéről*, 1906, p. 23). În apărarea moralității și a curăteniei nimic nu ne ajută, numai accentuarea adevărului: *că continența nu e fără puțință și practizată nu e stricăcioasă*. Iar spre adevărarea acestora ne putem provoca la autorități deosebite: Beale, prof. din Londra, zice: „asertiunea, că dacă căsătoria din ori-ce cauza nu se poate întâmpla, din cauze biologice trebuie căutată respaltă, e cu tot greșită și fără bază.” Astfel să declară o legiune de medici și psihiatri ca May, Schüller, Hufeland, Krafft-Ebbing, Breuning, toți provocându-se la praxa lor îndepătată. Ba avem argument și mai interesant. În Norvegia s'a înființat o ligă pentru apărarea moravurilor și aceasta a adresat *facultății de medicină din Christiania* o rugare în care cerea să decidă numita facultate *oare legile sanitare să împotrivesc legilor morale?* Răspunsul a fost: „... avem onoare a da următoarea opinie: asertiunea... că viața morală și continența în viața secșuală ar fi stricăcioasă pentru sănătate *o declarăm prin aceasta, pe baza esperințelor făcute de noi, de absolut falză!* Nu cunoaștem morb sau slabiciune trupească, despre care s'ar putea zice, că e urmarea unei vieți deplin curată și morală. S. Nicolays, E. Winge, I. Jockmann, I. Hiort, Müller, I. Wann, E. Schönberg, profesori la facultatea de medicină la universitatea

din Christiania” (v. Kathol. Szemle, 1903, p. 55).

Se înțelege, că în lumea secșuală deprăvată de astăzi, când literatură, artă, creștere, toate singese spre deșteptarea secșualizmului, e lucru greu. În societatea de azi, care nutrește în sinul său păcatul, care a judeca, a face deosebire între bine și rău, nu mai știe, numai a corumne ce-i încă bun. În sensul acesta zice Eminescu despre o decăzută: „Dacă ai fi fost virtuoasă, cine ți-a ajutat: de ai fi fost coruptă, cine ar fi avut drept, să te condamne?” (*Scrieri pol. și lit.* vol. I. p. 5).

Societatea omenească, din cinma, în care să află azi, nimic nu o va putea mântui decât religionea creștină, Biserica, căci numai creștinismul are acea sancțiune, care se recere, că legea morală să fie mai mult prețuită, decât cea fizică; și numai religia creștină are mijloace sfinte, cari întăresc sufletul asupra trupului. Trebuie să reformăm spiritul modern în *spiritul lui Hristos!* „Restaurare omnia in Christo!” Un nou apostolat, un teren de muncă radicală ne așteaptă, cu armele adevărului și harului dumnezeesc. Reforma familiei, a creșterii din școală, mântuirea sufletului și stăruirea omului bestial! O conștiință să deșteptăm în omul creștin, că el e creștin, e fiul lui Dumnezeu, e sfânt. Ce frumos scrie sf. Apostol Paul către credincioșii săi din Corint, cari erau cei mai îmbuibăți oameni pe lume: „Fraților! nimene pe sine nu se înșală: de i-se pare cuiva dintre voi, că este înțelept în veacul acesta, să se facă nebun, ca să fie înțelept. Pentru-că înțelepciunea lumii acesteia este nebunie înaintea lui Dumnezeu; că scris este: cel ce prinde pe cei înțelepți

Urmând punctele principale de lămurire din Circularul XI. alături de Proiectul nou de statute, ca izvoare permanente, la început destinate pentru acest fond, găsim:

a) Venitele intercalare ale domeniului episcopesc.

b) Prebende canonice intercalare. o parte (§. 3).

Apoi §. 4. încă mai dispune, ca toți preoții diecezani căsătoriți și văduvi, beneficiați vor contribui la fond 3% după venitul lor. Atât.

Nu știm cum au fost scăzuți sau scăpați din vedere sorginții ceialtați domenii chiar în statutele diecezane din 1880. unde la §. 2. p. c) mai găsim done părți din 10%, plătite odată dela prebende canonice ordinare. la ce sunt îndatorați canonicii actuali prin Consistoriul plenar din 5 Nov. 1880.

Tot la §. 2. p. d.) al statutelor din 1880 mai găsim și pe profesorii gimn. ca contribuenți. În proiectul nou nu-i găsim. Foarte corect. Dănații deja au fond separat de pensie, la acela încă contribuiesc. Nici în interesul lor bine socotit, nici în al nostru nu s'ar potrive să primească donă penzuni de-odată dela o dieceză, pe cum nu pot primi nici donă plăți de-odată. Ca raritate să întâmplă, că oarecâtă vreme unul primește donă plăți, ca fericitul Kővári ca director și canonic; dar aceasta cumulare, să zicem numai neîndatinată, nici ca raritate, nici interimal la pensie nu s'a pomenit. Nu contestăm dreptul profesorilor-preoți, trebuie însă să se găsească puntea între aceste fonduri, de pildă cu o cnotă anuală din fondurile preoțești de pensie în favorul fondului prof., pe cum Preaven. Ordinariat a găsit și calea, ca profesorii odată să ajungă măcar prin ajutorul statului la plată convenită. Și ar fi găsit-o asta cale și de-acasă, căci 16 prof. salarizați, unul cu 10, altul

cu 14 oare la săptămână, sunt prea mulți. Avem lipsă de oameni și la alte posturi.

În statutele din Blaj și din alte dieceze mai găsim ca izvoare: 1) taxele deosebite dela mutări și diferite promoțiuni de adm. paroh, protopop, secretar, de canonic și la intrarea acestora în salar mai mare, la întronizarea Arhierului. 2) Taxe anuale moderate dela bisericile diecezane d. ex. 2 cor. dela mia de cor. a capitatului lor. Apoi 3) taxele anuale ale preoților stăvrite câte pe 10 ani și începe cu a) Arhierul, apoi b) canonicii, c) protopopii (cari bag samă vor și primi mai multă pensie) secretariul, d) funcționarii preoți din centru; — așa dară și celibii, nu numai cei căsătoriți și văduvi lăsați pe puterile lor, ca în proiectul nostru. Iară alții, contra uzului analog, admit la vreme încetarea altor izvoare, numai preoții vecinic să plătească singuri.

La §§ 6 și 7. din Proiectul nou găsim taxele matrimoniale, ridicate la 1200 și 1600 cor. sub cuvântul, (Circular XI. p. 3) că: „s'a aflat de bine a se ridica cu ceva! Ridicarea peste măsură mare însă ar atinge libertatea de alegere la căsătorii, ceea-ce n'ar fi în interesul clerului. Și apoi cunoscută sunt în deajuns la lipsurile, cu cari are a se lupta poporul peste tot.“

Dovezi clasice și cu inimă chiar contra acestor ridicări de taxe. — În vederea mizeriilor noastre, noi însine nu prețuim așa scump pe feciorii noștri clerici, fiindcă fetelor noastre crescute mai modern le cercăm soarte mai bună cu soț civil; și atunci noi vrem ca civilii să ne prețuiască mai scump chiar în vederea lipsurilor, cu cari are a se lupta preste tot.

Sumă groznică e aceasta azi în general la noi și chiar în interesul familiilor noastre și al fondurilor noastre cerem deo-

săbita atențiune a Preaveneratului Consistor plenar, că așa anume îngrădim libertatea de alegere la căsătorii, prevocăm contra noastră legea fiziologică și în dieceza asta mică trezim peste noi din veacurile apuse cu castele, un obicei, ce a mai rămas la Domnii cei mari, dar cu exemple triste în descendenți, să sporesc alienații. Aci să mai adauge și nefericirea vieții casnice prin îngrădiri de aceste. Mai urmează recursurile pentru iertarea taxelor atât de mari.

Bine ar fi a-se statorii taxele mari pentru fetele părinților străini, cari n'au contribuit la susținerea așezămintelor românești.

În statutele Blăjene și în altele găsim 200 și 400 cor. și încă cu adausul: „că din motive grave și interese mai înalte biserică se pot micșora aceste taxe.“

Numai în statutele Rușilor mai găsim taxă așa mare, dară dacă bunul Dumnezeu ne-a despărțit de ei, să nu ne mai întoarcem.

Mai fire-ar un izvor potrivit și de importanță etică. Adecă dacă am serbă noi aniversarea morții Patronilor și binefăcătorilor bisericii, diecezei noastre cu potrivite cuvântări, banii colectați atunci în biserică cu tasa ar adange taxele moderate ale parohiilor.

Ar mai fi de dorit, ca maximul timpului de serviciu să fie egal măcar cu al învățătorilor și apoi preoții doritori să primească pensia; precum că văduva să nu peardă și dreptul la pensie la cazul, dacă să mărită și iarăși devine văduvă fără altă pensie.

Atât cu privire la punctele principale.

O rugare ferbinte avem în momentul ultim: Ilustrissime Părinte, Preavenerat Consistor Plenar și Onorați Credincioși! Dela Vlădică până la opincă gata să fim a propiți pe muncitorii noștri și așezămintele noastre, ca iară la rândul lor acești muncitori și așezăminte propte să fie întreg neamului dela opincă și până la Vlădică. **Crășanul.**

Intru știința lor, (1. cor. III. 18 și urm.) și către Filipeni: „Că mulți umblă... al căror capet este perirea, al căror Dumnezeu este pântecul și mărirea întru rușinea lor, carii cugetă cele pământești.“ (III. 18. și urm.)

În legătură cu chestia secșuală nu va fi fără interes, să tratăm ceva și despre celibat, ca despre o instituțiune a Bisericii, care de mulți a fost criticată, disprețuită, care multe perderi a suferit și grele urmări a avut asupra multora.

Celibatul se poate privi din multe puncte de vedere. Acum îl privim ca chestie secșuală. Declaram că celibatul nu însemnează = burlăcie (cum se folosește cuvântul acesta în limba franceză, engleză), ci adevărat vot de castitate, de continentă. Există atât în Biserica catolică, cât și în cea orientală. Nu e instituțiune pur juridică, în care se înțelege de sine și porunca VI. și IX.

Meritul chestiei stă în acea, că oare continentă cu putință e sau nu? Mai înainte am văzut, că da. De aci urmează, că nici celibatul nu e ceva, ce nu să poate realiza. Și toți dușmanii, cari au cărțit și cărtesc împotriva celibatului, sunt de aceea, cari au păreri greșite despre viața secșuală. Pe Luther îl înțelegem. Dar după morala lui (v. Chowanetz: Die Moral der Reformatoren. Osnabrück. 1853), nici nu ne mirăm, că s'a scărbit cu totul de sine și de viața aceasta, și în sfârșit, cum au pretins unii istorici, s'ar fi spânzurat. Înțelegem și pe ceialtați reformatori: *calugări fugiți*, și preoți apostatați. Înțelegem pe jertifele cultului

de astăzi, cari cred, că continentă absolută e fără putință. Deja s. Ieronim replică acelor, cari nu cred în casătatea nici unui celibite, căci judecă după sine (Adv. Vigilant. n. 2). În sfârșit ori câte să fie greșit celibii, taciți totdeauna au fost și mai răi (Voltaire, Ap. de Maistre du Pape l. 3. c. 3). A susținea aceea, că nu este om, care să poată rezista, nu este celibite adevărat nici unul, e o greșală mare. De aceasta părere greșită era și sf. Augustin în tineretele lui (v. Confes. L. XI. c. 12).

Recunoaștem greutatea. Celibatul ca abnegațiune în gradul suprem e ceva ideal. Iar de idealuri nu toți oamenii sunt capabili. Virtutea castității desăvârșite, care va fi încununată în cer cu aureolă deosebită (Apoc. 14' 4) și a celibatului, este o lilie frumoasă, curată, care nu crește în fic-ce gunoi! Celibatul e un eroizm, *eroizm moral*. Concepțiun eronului cultivat de Carlyle, ezagerat de Nietzsche, și îndreptat încâtva prin Fogazzaro, ori-cum să-l luăm, dar încât supune putere extraordinară, se potrivește totdeauna celibatului. Celibite adevărat e Heldenmensch. În oare-care înțeles Übermensch; iar omul de astăzi, e adevărat Herdenmensch, cel mult un Durchschnittsmensch! Legea trupului e o lege puternică, care la unii mai ușor se ține în frâu moralității, la alții e aproape fără putință. Grafic descrie aceasta luptă s. Pavel: „Fraților! știm că lege este spirituală, iară eu sum carnal, vândut sub păcat... Că nu fac binele, ce voiesc eu, ci răul, ce urăsc... A voiți se află la mine, iar a face binele nu aflu. Că împreună mă desfățez cu legea lui Dumnezeu, după omul cel din lăuntru. Iar văd altă lege întru mădulările mele, ostindu-se în contra legii

minții mele, și dându-mă pe mine șerb legii păcatului, care este întru mădulările mele. Ticălos om sum eu, cine mă va scăpa de trupul morții acesteia?“ Și emfatice răspunde același sf. Apostol: „Darul lui Dumnezeu, prin Iesus Hristos Domnul Nostru.“ (Rom. 7, 14 și urm.)

Deci celibatul, ca chestie secșuală, nu e lucru de toate zilele. Inuși Apostolul zice: „mai bine e a se căsători, decât a arde“ (I. Cor. 7. 9). Mai vine apoi și aceea, că există între bărbat și femeie și o altă relațiune, o relațiune ideală, o legătură sufletească, care o doresc oameni buni, suflete idealiste, inimi poetice, din cari ies, în mare parte, clericii, preoții. Pe aceștia legătura femeii nu-i deosește, ci-i ridică. Peste tot, disprețul femeii e cuget păgân (v. ideile aceștia la Gyárfás, op. cit. 33. 36), și foarte rău ar face acela, care pentru aceea și-ar alege celibatul, că urăște secul celalalt.

Din toate acestea vedem, că Biserica orientală a fost cu mult mai practică, ca cea apuseană, când celibatul nu l-a făcut obligator pentru toți preoții, ci primește în via Domnului, și oameni căsătoriți.

În caz concret însă, când e vorba, că cineva să aleagă între celibat și căsătorie, ar fi foarte unilateral, a vedea numai greutatea celibatului, și nu și ale căsătoriei. — Când Di Hristos a propus apostolilor învățătura sa despre căsătorie creștină, aceia au răspuns: „dacă așa este cauza omului cu muierea, nu folosește a se însura“ (Mat. 19. 10). Și bine înțeles: aici e vorba numai de căsătorie creștinilor în genere, nu de căsătorie preoților, cum au îngrădit-o aceea canoanele Bisericii mai târziu. Considerând și aceea, cât de greu este a rămâne apoi

CORESPONDINȚE.

Dela O r a d e.

— Raport special. —

Capitulul, respective dieceza română gr-cat. de Oradea-mare are zi de sărbătoare. Prin moartea fostului canonic Jubász. lăsată încă în vară, în capitulul de Oradea un stal a devenit vacant. Aceasta vacanță s'a complinit în zilele trecute prin grațioasa denumire de canonic a profesorului gimnazial: **Dr. Florian Stan.**

În Dr. Florian Stan, capitulul a căpătat nu numai un membru nou bine meritat, ci un bărbat încă cu voia și puterea de a lucra; episcopul a câștigat în nemijlocita sa apropiere un stetic sincer, cu știință și judecată rară și tot odată și cu curajul de a-și mărturisii pe față ținuta și convingerea sa.

Noul canonic de altminterlea este fiul diecezei, născut în 1857, la 17 Martie în comuna sătmăreană: Iegeriștea-veche, și anume din părinți țărani. În comuna sa natală are și azi încă doi frați, a bună samă acum cu tot dreptul făloși pe distincțiunea înaltă a fratelui lor. Familia Stăneștilor este o familie veche și nobilă; creanga, din care se trage și canonicul afirmative e din Maramurăș și posedă atributul „de Szaploncza“.

Nou denumitul studiile și-a făcut în Baia-mare, apoi în Oradea, unde a absolvat și teologia în 1886, după ce trei ani a servit ca ostaș de rând în armata comună la Sătmăreș și nu au a ascultat drepturile civile la Academia din Oradea-mare. În 10 April 1887, a fost ordinar de preot ca celib, apoi denumit de cooperador la Chereș. Aici în singurătatea sa de multe-ori nopți întregi a petrecut studiind la vederea slabă a luminei de sân. În chilie nepadimentată și neîncălzită. Poporul ține mult la capelanul său, îl admiră chiar, căci credea și susținea, că

acea toată noaptea se roagă. Drept a avut poporul, căci studiarea făcută în numele Domnului și cu scopul de a servi prin aceea binei comun, este adevărată rugăciune. Și Dr. Stan studiind s'a rugat și bine s'a rugat. Deja în anul 1889 după-ace a obținut doctoratul în ss. canoane, a deus cu succes examenul de profesor gimnazial și a fost denumit de profesor sapient la gimnaziul din Beiuș. În an. 1892, tot acolo a fost denumit de profesor ordinar, iar în 1896, a devenit asesor consistorial și protonop onorar.

Ca profesor, Dr. Stan prin strictețea sa pretutindeni cunoscută, a năzit și ridicat chiar nimbul gimnaziului din Beiuș; iar prin imparțialitatea și dreptatea sa în împărțirea calculilor și-a câștigat și stima și iubirea studențimei pe lângă ceea a colegilor, ba chiar și a superiorilor săi. Pentru aceea grația față de studenți la Dsa n'a fost necunoscută, numai că a fost rară și apoi adevărată grație, *gratis data*. Șapte-sorezece ani a servit, a muncit la Beiuș propunând limba latină și germană cu succes atât de strălucit, încât mulți vorbeau chiar aceste limbi străine, pe când esiau de sub mână lui.

Ca profesor a compus și tipărit și un manual scolaric: „Gramatica limbii germane“.

Deci rodul unei munci neobosite și conștientioase, — prin care în scurt timp și-a câștigat simpatia și încrederea și a episcopului său de acum: a P. S. D. Dr. **Demetriu Radu**, carele pe lângă multe alte daruri dela Dumnezeu îl are și pe acela, de a-și ști, adecă cunoaște oamenii și a-i prețul pe acela, — este denumirea de canonic a prof. Dr. Florian Stan, a căruia ținută și ca Român totdeauna a fost corectă și neescepționabilă. Peste tot denumirea canonicului nou este spre îndestulirea și bucuria diecezei întregi și ceea-ce li dorim, este, ca să fie și spre binele ei. — La mulți ani! —u.—

Cătră Cetitori!

Greaua sentință, ce ni-s'a rostit, ne îndeamnă imperios, să apelăm cu toată încrederea cătră iubiții nostri cetitori, rugându-i să grăbească a-și achita abonamentele restante pe anii trecuți și a le reînoui pe anul viitor. Amenda de 1200 cor. și spesele de proces, cari de sigur, iar se vor ridica la aceiaș cifră, ne umplu de griji, neavând de unde le depune, de nu vor incurge din prenumerațiuni. Așteptăm o dovadă de alipire dela cei ce ne iubesc. Celor ce și în fața acestei situații critice vor rămânea reci, le vom sista dela Anul nou spedarea foii și vom lua măsuri pentru incassarea restanților.

Redacția și Administrația foii.

Noutăți.

Masa studenților a primit dela institutul „Unirea“ din Vad. cor. 20. votați de adunarea generală din anul acesta și cor. 30. dela *Cercul profesorilor din Tecuciu*, în amintirea colegului Aurel Corvin.

Anunț musical. Se aduce la cunoștința tuturor dirigentilor de cor, că broșura cu cântece populare a **Dni Aurel Popovici**, se mai află de vânzare în puține exemplare încă. Broșura aceasta, în extensiune de 75 pagini cuprinde 15 cântece foarte frumoase, (aranjate pe 4—6 voci mixte și bărbătești), cari au plăcut mult publicului nostru. — Recomandăm deci acest op. cu toată căldura convingeri că — acum, când reîncep pregătirile pentru viitoarele concerte — va fi pretutindeni binevenit corurilor noastre. — Prețul broșurei spedată franco e 10 cor. — A se adresa autorului în Terevaul-mic (Kisankvany n. Kák-va)

Convocare. Acționarii institutului „Teșșana“ din Teșș sunt convocați la adunarea generală extraordinară, ce se va ține la 30 Dec. n. a. c. la 2 oare d. a. în șola gr-cat. din Teșș. **Dr. Iuliu Maniu. I. Br. Hodosiu. Dr. D. Sabo.**

Dela societatea meseriașilor nostri. — Duminică, în 16 Dec. în sala școlii române dl prof. Ciura a citit și comentat specimenul din cartea poetului nostru Coșbuc: „Dintr'ale neamului nostru“. Specimenile alete și introducerea potrivită au plăcut mult publicului, între cari cu bucurie am remarcat și pe Revrs. dn canonic Dr. Mareș. Au declamat bine d'șora Ana Christian și șoldul barbiier Iănel, ceșt din urmă în dialect bănățan. — Proxima conferință va fi Duminică în 23 Dec. Va vorbi dl prof. Deac. Întrarea 10 fieri.

Prin mijlocirea dlui Iuliu Cinciu din H țeg au binevoit a contribui la fondul: „Societății meseriașilor“ din Blaj următorii domni: Dr. Iacob Radu, vicar 5 cor. Dr. Gavrilă Suciu 5 cor. Dr. Parasca, medic 5 cor. Iuliu Cinciu 2 cor. Suma 15 cor. — Dl Dr. Paul Opriș, petre-ând câteva oare în Blaj a contribuit la fondul Societății meseriașilor 1 cor. — Primească cu toții mulțumitele comitetului.

Dela postă. Din prilejul anonierii Ss. Sărbători, Direcțiunea postală face luator aminte publicul, să fie cu băgare de samă la unele dispoziții luate chiar în favorul lui. Anume: Să nu pacheteze bani ori scumpețuri cu obiecte de ale mâncării ori altele. Să țină seamă, că fiind o mare îngrămădeală la poste, să folosească corifei, ori pânăză groasă și numai pentru obiecte de mai puțină valoare hârtie groasă de pachetat. Să lege bine cu sfoară pachetele și să le sigileze. Să scrie adresa esact și detaliat. — Adresa o poate scrie sau de a dreptul pe pânăză sau hârtie, sau pe un carton gros ori tăbiță de lemn. Tot aceiaș adresă să o vâre și în lăuntrul pachetului, în cazul când s'ar sfârșica învălitoarea. Tot pentru acest scop e recomandabil să însemne pe adresă și numele trimițătorului. Cuprinsul pachetului să fie declarat esact.

Mulțumită. Aducem recunoșcătoare mulțumită tuturor, cari ne-au mângaiat din prilejul perderii prea timpurie a ibitului nostru Aurel Corvin. — *Familia.*

Necrolog. † **Marcu Cetățan de Săcele**, proprietar, subjude reg. în pens., membru pe viață al „Asociațiunii“ și vicepreședintele institutului de credit și economii „Mureșșiana“, după grele suferințe și-a dat nobilul său suflet în mâinile Creatorului în 15 Dec. 1906, în al 70-lea an al etății și al 40-lea al fericitei sale căsătorii. — Condolențele noastre!

† **Dr. Eugen Porea**, medic cercnal în Basna, a repansat la 17 Dec. a. c. după scurte, dar grele suferințe, împărțășit cu ss. taine ale maribunzilor.

In veci amintirea lor!

Posta Redacțiunii.

Toamna. A prea întârziat, suntem în plină iarnă, cu neaș, săuși și zurgălăi.

V. B. La revedere cât de ades. Ceva raport de sărbători ar fi bine venit.

I. C. Reînviarea ordului nu se poate face prin apele, se cer alte mijloace mai ducătoare la scop.

O. P. Nu se poate!

A. S. Mulțumită publică de 9 fețe, unde s'o publicăm? poate în partea taxabilă a foii!

vădov (v. memoriile lui **Nistor Socaciu** în „Gazeta Trans.“ nr. 236—1906) ușor esclamă omul în diferite vaete.

De câte ori cetesc novelele lui Agăr-bicean, totdeauna simt, că nu e lucru mai ideal, decât a fi *popă românesc*, popă însur. t. Dar A. Ciura are o novelă (în Visuri trecute) despre Emil și Ghiță, unul celibe, altul căsătorit și amândoi să *invidiează unul pe altul!* Iar aceia, cari trebuie să alegă, privind acea serie lungă de argumente, pro și contra, rămân în dubiile lor și înaintea unei probleme. Acelora le spune sf. Apostol Pavel: „Dumnezeu este, care lucrează întru voi și ca să voiiți și ca să le pliniți.“ (Filip 2, 13).

Nicolaș Brânzeu.

Cel mai frumos și mai potrivit
□ **Dar de Crăciun** □
pentru copii dela 6—14 ani

este:

„Biblioteca copiilor“

de **A. O. Maior.**

Volumul I. și II.

Aceste volume cuprind: *piese de teatru, basme, povestiri și număroase ilustrațiuni.*

Se află de vânzare la ori ce Librărie românească din Ungaria și România sau la Administrația revistei „Luceărul“, Sibiu (Nagyszeben) Schewisgasse Nro 2.

Prețul: 1 cor. 60 bani sau 2 lei.

Plus porto postal 20 bani.

PARTE SCIINȚIFICĂ-LITERARĂ.

Mitropolitul Sava Brancovici,

de
Dr. AUGUSTIN BUNEA.

(Continuare.)

Dar deoarece dl. M. susține multe neadevăruri și cu privire la sentința, cu care a fost scos Sava din scaunul său arhieresc, trebuie să mă ocup și cu ea, ori cât de scârbos și puțin edificător ar fi cuprinsul ei.

Sentința, ce a publicat-o dl. M. în textul ei latinesc dela pag. 164—172 după o copie din istoria manuscrisă a lui Samuil Clain, este plină de greșeli de latinească, ceea ce ori ce cunoscător al limbii latinești o poate ușor constata. Greșită însă este și traducerea românească a sentinței în partea aceea, în care ni se tâlmăcesc pe românește cuvintele ungurești intercalate în sentința latinească (p. 103), pe cum vom vedea îndată.

Dacă textul latinesc al sentinței este fidel, cel puțin într'atâta, că din el nu lipsește nici un cuvânt, atunci, pe lângă toate celelalte greșeli de transcriere, putem scoate din sentință, că Sava Brancovici a fost părât, că „pe Caterina Temesvári muierea unuia nemeș, anume Valentin Szénási de Kolozsvár cu haine bărbătești îmbrăcată au făcut a se răpi și la sine a se aduce, și pe aceea fiindu-i rudenie, împotriva legii rudeniei, țiitoare la sine o a ținut și în multe locuri cu aceea curvie a făcut, din care nelegiuită împreunare cu dânsul îngreacă prunc au născut. După aceea mai sus zisul inct (din ce pricini, el va ști) fugind în părțile turcești, și pe mai sus zisa rudenie a sa ca pe o țiitoare la sine a se aduce au făcut“. — După ce săborul a ascultat și pările și răspunsurile, zice că acestea îl dovedesc „pe inctul Sava Brancovici, până acum Vlădica bisericilor în Ardeal și primar păstor al mănăstirii Bălgradului, a fi răpitor, carele pe muierea aceluia pe furiș a făcut a se răpi, și incestuos, adecă carele cu muierea șie rudă a se împreuna, și preacurvar carele și *cu alte muieri cu bărbați, a se pângări și a se întina nu s'a îngrozit*“.

Aceste cuvinte adevăresc, că Sava Brancovici a fost părât, și săborul a constatat, că el a păcătuit cu o femeie, anume Catarina Temesvári, o rudenie a sa, măritată după Valentin Szénási, și a avut și un prunc cu ea, apoi că el a păcătuit și cu alte femei căsătorite.

Sentința latinească, săborul a formulat-o în mai puține cuvinte și ungurește pentru magistratul civil. În sentința ungurească se zice: „Constál, hogy Brankovits Száva eddig oláh Püspök mind nyilvánságos Raptor mivel más keresztény Felebarátjának Feleségét férfi köntösben öltöztettvén el ragatatta, és magához hozatta, mind utálatos incestuosus, mivel *az említett és töle titkon elhozott asszony ember atyafával, hugával tisztátalanul élt* és vele fertelmeskedett, mind pedig adulter, mivel más asszony emberekkel is égtelenül paráználkodott“.

Textul acesta unguresc, în cuvintele subliniate, este greșit tradus în textul românesc reproduș de dl. M. din manuscrisul lui Clain. Această traducere românească greșită zice: „Se dovedește, cum că Sava Brancovici, până acum Vlădica Românilor, ca un răpitor de obște muierea altui creștin de aproape al său, în haine bărbătești îmbrăcată au făcut să se răpiască, și la sine să se aducă și cum că urât, *cu mai înainte pomenita femeie șie rudă și soră* în spurcată curvie au trăit și cum că este preacurvar, că și cu ale altora muieri au preacurvit“.

Cine pricepe ungurește știe, că cuvintele: „*az említett és töle titkon elhozott asszony ember atyafával, hugával*“, nu se pot traduce almintrea, decât așa: „*cu rudenia, adecă cu sora mai mică a femeii mai înainte pomenite, ce a adus-o la sine pe ascuns*“, iar nu: „*cu mai înainte pomenita femeie șie rudă și soră*“.

Așadar săborul a constatat, că Sava a păcătuit cu rudenia sa Catarina Temesvári, și cu sora mai mică a acesteia, și cu alte muieri măritate.

Nicăiri deci nu se zice în sentință, că Sava a păcătuit cu

soru-sa, și prin urmare dl. M. dovedește, că nu știe examina, sau nu pricepe nici actele, cari le are a mână, căci altcum nu exclamă: „Se poate închipul și presupune o faptă atât de bestială despre un preot creștin? Născocirea diabolică a crimei imputate mitropolitului Sava se vede limpede, căci nu aveă el nevoie să aducă pe soru-sa la sine pe furiș, îmbrăcată în haine bărbătești, de vreme ce canoanele bisericești nu opresc episcopului a țineă muiere împreună locuitoare pe mamă, soră, sau mătușe“ (pag. 104).

Traducerea fidelă, ce am dat-o noi, a sentinței ungurești aruncă lumină și asupra decretului lui Apafy din 28 Decemvrie 1680, în care se zice despre Sava: „*semet ipsum horrendo incestus vitio, cum adultera fratris sui germani concubina, sorore videlicet consanguinea sua*“. Aceste cuvinte traduse românește ar aveă acest cuprins neînțeles: „cu păcatul înfricoșat al incestului, cu țiitoare adulteră a fratelui său, adecă cu *soră rudenie sa*“. Este deci evident, că textul adevărat latinesc al decretului nu poate fi așa, pe cum îl tipărește Cipariu (Archiv, p. 632), ci dacă îl asemănăm cu textul sentinței ungurești, trebuie să cuprindă următoarele: „*semet ipsum horrendo incestus vitio, cum adultera fratris sui germani concubina, sorore videlicet consanguinea sua*“, sau pe românește: „cu păcatul înfricoșat al incestului, cu țiitoare adulteră a fratelui său, adecă cu *sora rudeniei sale*“. Va să zică cuvintele *consanguinea sua* din decretul lui Apafy s'au tipărit din greșală la Cipariu, nu în genitiv, ci în ablativ.

Din sentința latinească și ungurească a săborului știm adecă, că Sava a avut o rudenie, pe Caterina Temesvári, cu care a trăit în fărădelegi. Tot din aceeași sentință știm, că rudenia lui Sava cu numele Caterina a avut o soră mai mică, cu care Sava asemenea a păcătuit. Din decretul lui Apafy cetit corect iese acum la lumină, că sora mai mică a Caterinei Temesvári era țiitoare lui George Brancovici, fratele lui Sava, și că acești doi frați au trăit în fărădelegi cu doue femei surori între sine, și înrudite cu ei, și că Sava a păcătuit cu amândouă femeile.

Nu este deci nici o contradicere între sentința săborului și între decretul lui Apafy, cum crede dl. M. (pag. 104—105). Aceste două acte nu se contrazic, ci se întregesc și se explică împrumutat.

Cronicarii contimporani încă știau de acușele ridicate în contra lui Sava. Sasul Andreas Gunesch ne spune: „Cum enim *in suspicionem fornicationis apud magnates venisset, et quod concubinas foveret*... primum incarceratus, post modum plagis enormibus tractatus est“ (G. Bogdan-Duică, în Liga Română 1897, pag. 42; la Mangra, pag. 113). Cserei Mihály în cronica sa încă spune, că Sava a fost părât, „că-și ține curvă la casa sa, pe o muiere“ (Românește la Șincai, Chr. a. 1680, p. 205; ungurește la Cipariu, Acte și Fragmente, p. 270).

Mai departe a fost părât Sava, că „a lăsat mănăstirea Bălgradului a se pustii, a se strică și a se surpă, și a părăsit negrijită tipografia limbii românești, și alte bunuri și venituri a mai sus zisei mănăstiri, sau negrijindu-le, sau risipindu-le, le-a prăpădit“. Asupra acestui punct de acușă, săborul nu s'a pronunțat, ci a lăsat afacerea aceasta în competența magistratului civil, căci în sentință se zice, că Sava „să se dea în mâna magistratului din afară a măriei sale Craiului nostru, însă așa, ca făcându-se acestea să fie dator a da samă de averile mănăstirii Bălgradului“.

Pentru faptele sale nemorale, Sava a fost osândit cu toate voturile celor 101 bărbați de față în sinod, „să se lapede și din diregătorie episcopescă, și din cea păstornicească, și să se iă dela el cârgea episcopescă, și mitra, podoabele diregătoriei sale, de vreme ce nici legea lui Dumnezeu, nici mintea, nici care tocmai se unește cu legea lui Dumnezeu, canonul 80 și 81 a pravoslavniciei bisericești Ardealului, ba încă nici a legii românești canonul 75, nici rândul, nici cuviința diregătoriei acesteia nu suferă, ca un bărbat, carele trăiește în niște păcate așa urâte, și altora cunoscute, *să poată fi păstor*, și cu mult mai puțin mare *vlădică a societății păstornicești* (egész papi társaság), însă nu numai să se lapede din treapta vlădicească (deponáltassék), ci și ca persoană infamis să se dea în mâna magistratului din afară“.

Astfel Sava a fost degradat sau redus la starea mirenească,

și prin urmare lipsit de toate privilegiile, ori favorurile, ce le dădea legea preoților în funcțiune, și ca degradat, avea să fie tractat din partea magistratului, întocmai cum se tractează mirenii, cari săvârșesc fapte, ca cele imputate lui Sava. În acest punct nu se făcea deosebire între Ungur și Român, calvin și greco-oriental.

Săborul de pe timpul lui Apafy a osândit pe Sava tocmai așa, pe cum săborul de pe timpul lui George Rákoczy a osândit pe mitropolitul Orest, care săvârșise aceleași fărădelegi, ca și urmașul său Sava.

Despre Orest ne spune George Rákoczy în decretul de dta 10 Octomvrie 1643, că „cu votul și consensul unanim al preoților a fost judecat, să fie înlăturat din oficiul său vlădicească, și ca să nu se murdărească și preoțimea cu oare care pată, atingându-se de el, a fost judecat mai departe, să fie dat și extradat magistratului civil spre a-l pedepsi cum se cuvine“ (Cipariu, Archiv, pag. 628—629), iar cronicarul G. Haner mărturisește, că „Orest a fost supus judecății, și dovedindu-se vinovat înaintea Sinodului, la ordinul principelui a fost bătut cu vergi (virgis caesus est), și a fost izgonit din Alba-Iulia și la urmă și din Ardeal“ (Idem, Ibidem, pag. 629 n. a.; Vezi și „Ierarhia Românilor“, pag. 244—245).

Tocmai așa a fost bătut cu vergi și Sava. Dl. M. întreabă, „de unde știe Dr. Bunca, că Sava a fost bătut cu vergi, căci nu produce nici un document pentru întărirea afirmațiunii sale, iar în sentință nu s'a pronunțat asupra lui bătaia cu vergi, și nici în decretul de destituire nu se amintește astfel de pedeapsă?“

Că Sava a fost bătut cu vergi, o știm dela scriitorii contimporani, și anume: dela Andreas Gunesch, care, precum am văzut mai sus, spune apriat, că Sava „*primum incarceratus, post modum plagis enormibus tractatus est*“. O știm dela Cserei, asemenea contimporan, care zice, că „*l'au scos dela închisoare și numai în cămașe și ismene atâta l'au corbăcit până ce s'au rupt și căsut cămașa, ismenele și carnea de pe dânsul*“ (La Sincai, Chr. a. 1680, pag. 205—206). Și măcar că Cserei în celealalte spuse ale sale, precum vom vedea mai târziu, trebuie primit ca mărturie suspectă, totuși în punctul acesta trebuie crezut din motivul, că mărturisirea lui este adevărată prin celalalt cronicariu contimporan, Andreas Gunesch; pentru că pe lângă adevărul aserțiunii lui militează cazul analog al lui Orest; pentru că după legile țării, cum vom vedea îndată, magistratul civil avea să-l bată pe Sava; pentru că toți scriitorii, chiar și mincinosul George Brancovici, mărturisesc, că Sava a pățimit „*închisoare și munci*“ (la Mangra pag. 113), și pentru că însuși dl. M. (pag. 108 și 115), în contradicție cu imputarea ce mi-o face fără temei, recunoaște, că Sava a fost bătut, numai cât dsa, în contra cuprinsului sentinței, crede, că Sava a pățimit pentru statornicia sa în credință, care statornicie nu este adevărată cu nici un document, ci este, ca nenumărate altele, o scornitură a lui George Brancovici. În sentința sa, Săborul pentru aceea nu a osândit pe Sava la închisoare și bătaie, pentru că aceasta nu se ținea de competența sa, fiind el chemat a aplica numai pedeapsa canonică a depunerii sau degradării, pe când judecarea la închisoare și bătaie se ținea de competența magistratului civil, căruia însuși săborul l-a extradat pe Sava, după ce l-a degradat.

Față de un om despoiat de demnitatea sa preoțească și vlădicească, de un om depus sau degradat, și astfel redus la statul laical, nu se putea aplica altă pedeapsă, decât cea comună și rânduită în legi pentru toți oamenii, cari ar fi curvit, sau preacurvit. Legile țării prescriau însă următoarea pedeapsă pentru păcatele indicate: „*Adulterorum poena est mors*“ (Ios. Car. Eder, Breviarum Juris Transsilvanici, Cibinii 1800, p. 94). De aceea Apafy în 30 Septemvrie 1680 scriea rezidentului său dela Poartă despre Sava: „*După faptele lui cele rele, ar fi vrednic nu o singură dată de moarte. Pași lua și hotărârea soborului (din Iulie), ca dovadă*“ (Török—Magy. Állam Okm., VI. pag. 101; la Iorga, Sate și preoți, p. 343). Cu toate acestea magistratul civil a aplicat o pedeapsă mai blândă, prescrisă pentru curvari, care pedeapsă în legile codificate și singur hotărâtoare și normative pentru judecătorii civili, este bătaia cu vergi: „*A Nős parázna ssemélyek halállal büntettségnek, a nőtelenek pediglen, ne birsággal, hanem veszszóvel büntettségnek*“ (Approb. III, 47. 21), adică persoanele necăsătorite, nu cu amendă, ci cu vergi să se pedepsească.

Dl. M., nepricepând, că un preot degradat, și dat pe mâinile magistratului civil, din partea acestui magistrat nu mai

putea fi judecat ca preot, căci ca preot fusese judecat de săbor, ci numai ca mirean, și numai după legile civile, nu admite, că legea citată s'ar fi putut aplica și la Sava, și apoi se apucă și schimonosește textul legii din 1619, publicat în traducere de dl. I. M. Moldovan în Archivul lui Cipariu (p. 396), unde se zice: „Deși și mai de multe ori s'a dictat pedeapsă asupra oamenilor cufundați în păcate scandaloase, tot se aude, că aceia pe multe locuri nu se pedepsesc, sau cel puțin nu după legile țării și ale lui Dumnezeu, *ci numai se trag în bani, și apoi se lasă liberi*. Pentru aceea se decide de nou, ca cei ce sunt de aceștia, precum: ucizătorii, *preacurvarii*, cei ce injură numele lui Dumnezeu, furii, fermecătorii, și alții de aceștia, fără nici o căutare la față să fie pedepsiți după blăstămăția lor; și oficialii sub pierderea deregătoriei *să nu pedepsească pe de aceștia în bani. Persoanele necăsătorite încă întâiu să se vergeleze, apoi să se roage de iertare de biserică*; iară dacă se vor lua, să nu se vergeleze, ci numai să se roage de iertare de eclesie“.

Din textul acestei legi este evident, că legiuitorul aci n'a voit să zică alta, decât aceea, că persoanele necăsătorite, cari au curvit, să nu fie pedepsite cu amende și apoi să fie lăsate libere, ci mai întâiu să fie bătute cu vergi și numai după aceea să fie primite în biserică, sau cu alte cuvinte, și aci se zice aceea, ce prescriu Approbatele în locul citat, și aceea ce explică și Eder (l. c.) cu cuvintele: „*Liberæ vero personæ fornicationis compertæ.... virgis caedantur, et deinde reconcilientur Ecclesie*“. Dl. M. însă legea publicată în Archivul lui Cipariu o reproduce așa: „*persoanele necăsătorite încă, (sic!) întâiu să se vergeleze, apoi să se roage de iertare de biserică*“, adică pune coma după „*persoanele necăsătorite încă*“, ca să dea legii înțelesul, ce nu-l are, că adică aci ar fi vorba de persoane, cari încă nu s'au căsătorit, dar au să se căsătorească, și acestea întâiu să se vergeleze, apoi să se roage de iertare, pe când înțelesul în legătură cu cele precedente este, *că persoanele necăsătorite să nu fie pedepsite cu amende, nici să nu fie lăsate libere, ci întâiu să se vergeleze*, tocmai precum prescriu și Approbatele.

Deci înzădar falsifică dl. M. textul legii, căci este evident, că Sava ca persoană necăsătorită, degradată din demnitatea sa vlădicească și păstorească și dată pe mâna magistratului civil, nu putea scăpa cu o amendă, ci avea să fie bătut cu vergi pentru păcatele sale, pe cum a fost bătut și Orest.

Că Sava n'a putut pătimi pentru credință, se vede apoi din împrejurarea, că pentru credința sa nimenea nu putea fi bătut. Nici în timpul celei mai cumplite prigoni, adică în 1566, când s'a adus legea din Turda în contra catolicilor, și cea din Sibiu în contra greco-orientalilor, nu s'a hotărât, ca greco-orientalii, dacă nu s'ar face protestanți, să fie bătuți cu vergi, ci s'a hotărât, că ori ce preot, ori episcop român este dator să dispute cu episcopul român calvinesc George de Sângeorz, și cari nu ar primi doctrinele calvinilor *să fie scoși din țară*. Toți Românii greco-orientali să atârne numai de episcopul calvinesc George și de preoții lui, și cine i-ar turbură pe acești preoți, să fie pedepsit asemenea celor ce ar săvârși crima infidelității (Vezi Hurmuzaki, Doc. II, 5. p. 602, și Erd. orsz. gyül. emlékek, II, 302—3, 326—7). Pe atunci era episcop al bisericii românești orientale, în Geoagiu, arhierul Sava¹⁾, care nevoind să primească protestantismul, a fost scos din țară și averea lui a fost dăruită episcopului român calvinesc Pavel Tordasi (Vezi „Ierarhia Românilor“, p. 303, și Iorga, Mitropolia Ardealului, în l. c. p. 22 și 26).

(Va urmă).

¹⁾ Când am scris „Vechile Episcopii“ nu era cunoscută existența acestui episcop.

ACATISTUL MIC,

sau carte ce cuprinde în sine
rugăciuni către Preasf. Născătoare de Dumnezeu leg. 24 fil.

Dracul în școală,

Povestire populară, după Bolanden tradusă de
Augustin Paul.

(Continuare).

29

„Dacă cineva vrea să ne octoieze asemenea dogme neprobate și neprobabile, ca basă științifică a pedagogiei, — trebuie să protestăm!”

„Protestăm!” strigă mulțimea.

„Găsesc natural, că preoțimea caută să supravegheze nu numai instrucția în obiectul religiei, ci să controleze și instrucția în celelalte obiecte, — dar prin spiritul teologic se produce în sufletul copilului un abis”, continuă Dittes. „Metoda teologiei este *autoritatea*, cea a pedagogiei este *evoluția*. O împăcare este imposibilă, aceasta s'ar putea realiza numai dacă preoțimea și-ar reveni în fire și s'ar întoarce iarăși la adevărata ei problemă. Dacă aceasta nu se va întâmpla, atunci nu găsim alt mijloc, decât escluderea absolută a religiei din școală.”

„Bravo! Foarte bine!” strigară mai multe voci.

„Încă și acum, toți funcționarii, începând de la miniștri, sunt slugile popilor. Noi însă nu putem încheia pace cu biserica. Trebuie numai decât să liberăm școala de ori-ce influență bisericască.”

„De acord! Bravissimo!” strigau ascultătorii exaltați.

„Prin urmare, domnilor,” continuă oratorul, „nu poate să existe pace între biserică și școală, — din care cauză, trebuie să le separăm cu desăvârșire! Să lăsăm altora biserica. Noi avem în vedere o instituție pământască, o instituție lumească. Cu popii nu putem merge mână în mână. Învățătorul predă începuturile științei moderne, — preotul învață scolastica medievală. Învățătorul învață lupta pentru existență, — preotul învață gustarea bucuriilor cerești. O prăpastie nefalăturabilă zace între aceste două cariere educatoare ale omenirii. Noi nu putem da îndărăt; noi trebuie să învățăm știința, după cum ni-o prezintă cultura.”

„Popii” — continuă Dittes — „fac totul mânați de un spirit mercantil. Dacă acești oameni ar veni de-asupra, poporul ar trebui să devină o canalie. Noi am fi foarte veseli, dacă legiunea aceasta de retrograzi ar emigra și și-ar alege un alt teren de exploatare d. e. țara Zulukafriilor!”

Enthusiasmul era la culme. Publicul aplauda frenetic și-și avânta în aer pălăriile și bastoanele.

„Învățătorimea nu face multora nici o impresie, — de ce? Fiindcă n'are demnitari. Da, exclamă Dittes ironic, dacă ar avea bărbați cum e d. e. vre-un general sau episcop, atunci ar fi lucrurile altfel.” Acum se prefăcu zimbetul ironic al trăsăturilor sale într-o serioasă severă și cu accentuare puternică exclamă el: „O de am avea și noi bărbați, cari să închidă bine porțile școlii și să oprească de acolo pe tâlhari! Noi nu suntem un popor venal de mercenari, cari să ne adunăm în cete, îndată ce auzim tobele alianței negre.”

Ultimele cuvinte le-a pronunțat lăundu-și o atitudine mândră, apoi se închină și părăsi tribuna.

Exaltarea pățimășă, ce a cuprins auditoriul după discursul lui Dittes, era de nedescris. Toate fețele erau înroșite, ochii tuturor scânteiau, toate gurile jubilau în strigăte de bucurie. Unii se svârcoleau ca eșiți din minți, aprobările și avântările de pălării nu le erau suficiente, ei băteau acum și din picioare. Alții scuturau într-o mână pălăria sau chiptul, iar în cealaltă bastonul sau umbrela.

Un astfel de efect extraordinar avu discursul, care cu un calcul înțelept era acomodat modului de cugetare al auditorilor. Dittes lingușia grandomania, măgulia falșul progres, lăuda știința și batjocoria credința religioasă. El predica liberarea totală a școlii de sub influența preoțimei, înalță pe învățător la o poziție independentă și-l proclamă ca pe întemeietorul adevăratei culturi și științe față cu fantasiile religiei. Asupra unui bărbat cu adevărată știință, discursul n'ar fi putut avea alt efect, decât provocarea unui suris compătimitor, căci o singură frasă nu putea susține analiza științifică și logică. Dar adunarea lingușită nu avea pentru el, decât recunoștință și aplauze însuflețite.

În sfârșit se liniști gălăgia. Pe tribună apără un bărbat îmbrăcat cu eleganță și cu o frisură ireproșabilă, a cărui fisionomie expresivă promitea ceva extraordinar.

„Domnilor” începă el cu voce sonoră. „Înainte de toate afirm că nu există putere pe pământ, care ne-ar putea sili pe noi, învățătorii poporului, să lucrăm în școală într'un anumit spirit, care nu este propriul nostru spirit.”

Oratorul a nimerit tonul. El a proclamat pe învățătorii de putere suverană și autoritate supremă, cărora nici o putere pământască n'are să le impună nimica. Din cauza aceasta, vorbele lui au fost primite cu tunete de aplauze.

„Și care spirit este spiritul nostru?” continuă el. „El a eșit din rezultatele științei ca o determinare de sine, liberă și intangibilă — liberă de ori-ce superstiție a credinței, — acesta este spiritul, care privește cu dispreț la influența bestială a creștinismului.”

„Ce ordinar!” strigă Toni, amestecând debila sa voce în salve de aplauze.

„Spiritul nostru”, asigură elegantul „este acel spirit civilizat, cuviincios, care doarește să fie șterse din rugăciunea „Bucură-te Marie” cuvintele: „Bindecuvântat este rodul pântecelui tău.”

Această declarație, pe care ori-ce creștin o consideră ca o batjocorire a credinței religioase, provoacă aplauze nesfârșite și mare ilaritate.

„Spiritul nostru” continuă oratorul, „care actualmente dominează lumea, adevăratul spiritul științei și a culturii vrednice de om — nu este spiritul acelei cete întunecoase, care nizește a alungă lumina din școală și a intronisa acolo întunerecul. Încercare zădarnică din partea acelor obscuranțiști! Marile descoperiri și invențiuni și avântul, ce l-au luat științele naturale ca niște valuri

puternice, au sguudit temelii bisericeii. Însă păimântătorul dinte al noului timp, al timpului cugetării, nu mai are ce roade din ultimele sale resturi, decât poate câte-va secole. Autoritatea bi-ericeii s'a înfrânt. De acum frica de vecinica condamnare și speranța fericirii eterne nu mai poate forma pârghia unei morale sănătoase. Poporul nostru are nevoie de o hrană puternică și aceasta i-o oferă materialismul. La toate popoarele civilizate majoritatea se manifestă prin lăpădarea dogmelor religioase, — va se zică... prin necredință.”

(Va urma).

Bibliografie.

A apărut:

„Revista politică și literară”. Anul I. Nr. 4. cu următorul sumar: Aurel Ciato, Politica reală la noi. — M. Străjanu, Egoismul. (Fragment dintr'un tratat asupra filosofiei lui A. Schopenhauer) — Mihail Sadoveanu, Balta liniștei — Alex. Lăpădatu. Un memoriu a lui Damaschin Bojinca, cu privire la starea și reorganizarea învățământului public în Moldova, la 1846. — Ilie Marin, Un pseudonim. — Ion Agârbiceanu, Bologoale. — A. Ciato, Cântec Haiducesc. — Dr. Vasile Meruțiu, Ce știm despre originea pământului. — Luca Rusu și Al., Cronica literară. — Sever Dan, Emigrații! (La articolul Dlui Dr. Aug. Bunea). — Dafin, Toamna (Poezie). — Aforisme. — Revista politică și literară.

Editor: Iuniu Br. Hodosiu. Prim-redactor: Aurel Ciato. Să poate procura cu preț de 10 cor. la an; 5 cor. 1/2 an. Pentru România și străinătate 12 lei; 6 lei 1/2 an. Abonamentele să se trimită la adresa: Aurel Ciato, Blaj (Balázsfalva) Ungaria.

„Junimea Literară”. Anul III. Nrul 12 cu următorul sumar: Sonet, Leandru. — A ajunge (specimen din „Dicționarul limbii române”), Dr. S. Pușcariu. — Zbuciumare, V. Loichiță. — Basmul meu, Ana Conta-Kernbach. — Dr. I. G. Sbierea, Lazar Vicol. — O, du-mă sus, V. Loichiță. — O zi însemnată la Iași, G. Rotariu-Rotică. — Dări de samă, Victor Morariu. — Notițe bibliografice, N.-r.

A apărut

LITURGICA

Volumul II. al Teologiei pastorale, de
Dr. Izidor Marcu, canonic.

Această carte de mult așteptată, și a cărei lipsă s'a simțit foarte tare, e singură de felul acesta în literatura noastră bisericască. — În ea să tractează riturile împreunate cu celebrarea s. Liturgii și administrarea ss. Sacramente pe bază istorică, așa după cum să află espuse în ss. Părinți și în Liturgia veche; — să arată administrarea de acum, precum și însămnătatea simbolică și etică a riturilor sacre. — E scrisă într'un stil precis și clar.

Această carte e indispensabilă pentru preoți. Are 592 pag. pe f. 8°.

Să află de vânzare la **Librăria seminarială** și costă **5.40 cor. + 30 fil. porto.** Pentru România **6 lei.**

Proprietar, editor și redactor răspunzător:

Aurel C. Domșa.

A apărut!

„CALENDARIUL UNIREI” pe 1907.

Prețul 50 fil. + 10 fil. porto.

A apărut!

La expozițiunea milenară din Budapesta dela 1896
premiat cu medalia cea mare.

Turnătoră de clopote și fabrică de scaune de fer pentru
clopote a lui

ANTONIU NOVOTNY

în Timișoara-Fabric

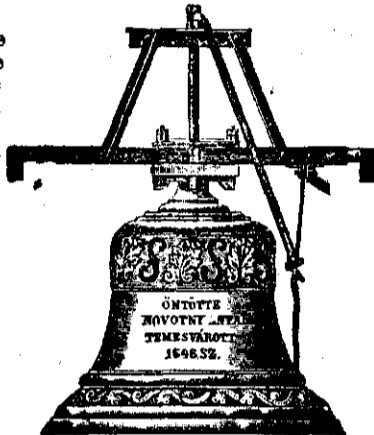
(8) 81-52

se recomandă spre pregătirea clopotelor nouă, pe cum la turnarea de nou a clopotelor stricate, mai departe spre facerea de clopote întregi armonioasă, pe lângă garanție pe mai mulți ani, provăzute cu ajustări de fer bătut, construite spre a le întoarce cu ușurință în ori ce parte, îndată ce clopotele sunt bătute de o latură prin aceea ce sunt mântuite de crepare. — Cu deosebire recomand

→ clopotele găurite ←

de mine inventate și mai de multe ori premiate, cari sunt provăzute în partea superioară — ca violina — cu găuri după figura S și pentru aceea au un ton mai intensiv, mai limpede, mai plăcut și cu vibrarea mai voluminoasă, decât cele de sistem vechiu, așa, că un clopot patent de 327 kg. este egal în tonul unui clopot de 461 kg. făcut după sistemul vechiu. Mai departe se recomandă spre facerea scaunelor de fer bătut, de sine stătătoare, — spre preadjustarea clopotelor vechi cu ajustare de fer bătut — ca și spre turnarea de toace de metal.

Prețcuranturi ilustrate se trimit la cerere gratuit și franco

Institut indigen. Banca de asigurare

„Transilvania“

din Sibiu

(7) 81-52

Intemeiată la anul 1868

în Sibiu, strada Cisnădiei nrul 5 (edificiile proprii), asigurază în cele mai avantajoase condiții:

contra pericolului de incendiu și exploziune. edificii de ori-ce fel, mobile, mărfuri, vite, nutrețuri și alte produse economice etc.

asupra vieții omului

în toate combinațiile, capitale pentru cazul morții și cu termen fix. asigurări de copii, de zestre, rente pe viața întreagă etc. etc.

Asigurări populare fără cercetare medicală

Asigurări pe spese de înmormântare cu solvirea imediată a capitalului.

Valori asigurate contra incendiului: 90,981.088 coroane. capitale asigurate asupra vieții: 9.125.898 coroane.

Dela întemeiere institutului a solvit: pentru despăgubiri de incendii 4,077,788.78 c. petru capitale asigurate pe viață 3,568,863.37 cor.

Oferte și ori-ce informațiuni se pot primi dela: Direcțiune în Sibiu, str. Cisnădiei nr. 5 etagiu I. curtea I.

și prin agenturile principale din Arad, Brașov, Bistrița și Cluj, precum și dela subagenții din toate comunele mai mari.

A APĂRUT:

„Mântuește-ți sufletul“

Predici pentru mistuni.

Traduse de membrii Societății de lectură „Inocențiu M. Clain“ a Teologilor din Blaj.

Această carte în urma felului practic de a vedea și expune adevărurile ce le tractează, corespunde pe deplin scopului ce-l urmărește. Atât ea instrucție religioasă, cât și ea predicarea cuvântului dumnezeesc e la înălțimea dorită.

Constă din 37 coale 8° și costă 4 cor. 50 fil.

Se poate cumpăra dela Societatea de lectură „Inocențiu Micu Clain“, și dela Librăria Seminarială.

Cea mai bună apă minerală.

Aduc la cunoștința Onoratului Public că
singur eu pot servi cu apa de:

RÉPÁTI

cea mai excelentă și sănătoasă
apă minerală.

BLAJ,

SALAMON SINBERGER.

Cea mai minunată și sănătoasă apă minerală.

!Pentru economi!

Prav pentru îngrășarea vitelor cornute, porcilor și a cailor. Vacile dau prin întrebuințarea pravului acestuia lapte mai mult și mai bun. De mare însemnătate este pentru ori care econom a întrebuințarea acest prav de îngrășare, căci prin acesta să urcă valoarea — adică prețul viteilor, porcilor și a cailor. — Prețul este 60 fileri.

Moartea cloșanilor și a șoarecilor. Un prav sigur pentru stărpirea acestora. — Prețul 60 fileri.

Prav pentru ouatul găinilor. Prin întrebuințarea pravului acestuia, găinile ouă mai mult ca de comun — chiar și în timp de iarnă — pe când altcum nu ne ouă — sau foarte puțin. — Prețul 30 fileri.

Unsoare galbină pentru păduchi la vite. Știut este că vitele și porcii toamna și iarna întreagă, până la deplina dezvoltare a primăverii, suferă mai mult de mănăcirimea păduchilor, prin care mănăcirime sunt reținuți porcii și vitele în îngrășarea și dezvoltarea lor — ba chiar slăbindu-i, astfel făcut în loc de a li-se ridica prețul, chiar pierd din valoare. De aceea fiecare econom să întrebuințeze această unsoare — căreia îi e prețul 20 și 40 fileri.

Extracte pentru prepararea rumului și a diferitelor likeruri. Cine voiește a-și prepară rum și likeruri foarte bune și ieftine, să întrebuințeze aceste extracte. Prețul pentru 1 litră 40 fileri.

Thea foarte ieftină și bună, 1 pachet 20 fileri, iar 1 kilogram 8 coroane.

Syrup de zmeură. Curat numai din suc de zmeură de pe munte, preparat cu zahar rafinat. 1 klgr. 1 cor. 20 fil.

Contra bătăturilor — ochi de găină la picioare — mijloc excelent și sigur. — Prețul 70 fileri.

Contra mânilor și a picioarelor înghețate. Prețul 80 fileri.

CORNEL DEMETER, apotecar

(86) 1-5 Szászváros, Piața școalei 41,